

Suunta kohti kestäväää kehitystä

Suomessa voidaan rakentaa metsien avulla kestävään kehitykseen perustuva yhteiskunta. Se edellyttää kuitenkin uudistuksia metsätaloudessa.

Metsäalan tulevaisuusfoorumin ympäristöryhmä arvioi, miten ympäristönmuutos ja metsiin kohdistuvat uudet odotukset vaikuttavat metsätalouden toimintaedellytyksiin ja kykyyn työllistää. Työn yksi tärkeä lähtökohta on havainto, että Suomella on ainutlaatuinen mahdollisuus rakentaa metsien avulla kestävään kehitykseen perustuvaa yhteiskuntaa. Sen toteuttamiseksi on tarpeen tasapainottaa metsiin kohdistuvat teolliset ja taloudelliset intressit metsien tarjoamien kulttuuri- ja ympäristöarvojen kanssa. Tuleva kilpailuetu perustuu metsäteollisuustuotteiden ekologiseen luonteeseen sekä metsien tarjoamiin virkistys- ja ympäristöpalveluihin.

Ympäristöryhmä pohtii myös metsäenergian mahdollisuuksia energiantuotannossa. Kestävässä energiantuotannossa bioenergia on varteen otettava vaihtoehto, jonka taloudellisuus ja käyttökelpoisuus lisääntyvät korjuu- ja polttotekniikoiden kehittymisen myötä. Bioenergian käyttö korvaa Suomessakin perinteistä energiantuotantoa ja tarjoaa mahdollisuuksia vähentää hiilidioksidipäästöjä. Metsän ja ilmakehän kiinteää kytöstä on vaikea välttää tulevaisuuden metsäpolitiikassa.

Ympäristövaikutusten merkitys kasvaa

Ympäristöryhmän työ kohdistuu ennen muuta ympäristössä tapahtuviin muutoksiin sekä niiden vaikutuksiin metsätalouden toimintaedellytyksissä. Näitä kysymyksiä ei kuitenkaan voi irrottaa yhteiskunnassa tapahtuvista muutoksista, kuten ympäristöryhmän työ on jo osoittanut. Tulevaisuudessa metsänomistajat eivät välttämättä halua investoida metsätalouteen, he asettavat uusia reunaehtoja puuntuotannolle tai he asettavat metsän muut käyttömuodot etusijalle. Ihmiset vieraantuvat metsätaloudesta, ja ainakin tietyillä alueilla voidaan vaatia äpeitteellistä metsätaloutta. Metsätalouden ympäristövaikutukset saavat yhä suuremman painon metsien hoidosta ja käytöstä päätettäessä. Tarve varastoida hiiltä metsiin ja suojella metsiä uhanalaisten eliöiden elinympäristöksi yhdessä muuttuvan ilmaston kanssa saattavat luoda kehityskulkuja, joissa puuntuotanto marginalisoituu metsävarojen hoitoon tarvittavien voimavarojen jaossa.

Miten ympäristönmuutos vaikuttaa?

Ympäristöryhmän työhön on osallistunut parikymmentä henkilöä metsänomistajista ympäristönsuojelijoihin, tutkijoista hallintovirkamiehin. Kaiken kaikkiaan monipuolinen joukko metsätalouden ja ympäristökysymysten tuntijoita.

Ryhmä tuottaa analyysejä metsätalouteen vaikuttavista kehityskuluista, muun muassa seuraavista teemoista:

- Muuttuva ympäristö ja metsien kehitys: ilmastonmuutos, päästölaskemat, epäpuhtaudet, UV-säteily, metsien häviäminen.
- Muuttuvat odotukset ja metsien kehitys: metsäenergia, hiilivarasto, eliöiden suojelu, vesiensuojelu, luontomatkailu.
- Ympäristöarvojen vaikutus metsänhoitoon ja metsätalouden kannattavuuteen.
- Ympäristöarvojen ja muuttuvan ympäristön vaikutus metsien kehitykseen ja metsien hoitoon: ainespuuntuotanto ja metsiin kohdistuvat odotukset, hakkuumahdollisuudet ja ympäristö.

- Metsien ympäristöarvot ja työvoima.

Ympäristöryhmä käyttää työssään hyväkseen asiantuntijoiden laatimia teemaraportteja sekä ympäristönmuutosta koskevia kansainvälisiä raportteja, kuten kansainvälisen ilmastonmuutoksia analysoivan paneelin (IPCC) tuottamia raportteja. Metsäalan kehityslinjoja haarukoidaan myös asiantuntijahaastattelujen sekä työpajojen avulla.

Monimuotoisuus metsätalouden armoilla

Ympäristöryhmän, kuten foorumin muidenkin ryhmien, työ on vasta alussa. Ryhmä on kuitenkin jo pitänyt kaksi työpajaa, joissa on pyritty tunnistamaan sellaisia ympäristössä tapahtuvia kehityskulkuja, jotka saattavat uhata metsätalouden toimintaedellytyksiä. Ympäristössä tapahtuvat muutokset voivat toisaalta tarjota uusia mahdollisuuksia metsien hoidossa ja hyväksikäytössä. Molempiin tilanteisiin on varauduttava ennakkoon, johon ympäristöryhmä pyrkii tuottamaan valmiuksia.

Oli tuskin yllätys, että työpajoissa pääällimmäisiksi nousivat pohdinnat muun muassa siitä, miten ilmastonmuutos vaikuttaa metsätalouden toimintaedellytyksiin. Lämpötilan nousu ja ilman hiilidioksidipitoisuuden kohoaminen todennäköisesti lisäävät metsien kasvua, mutta myös äärevien sääilmiöiden todennäköisyyttä. Myrskyt ja lumi voivat tuhota nykyistä enemmän metsää ja lisätä hyönteistuhojen riskiä. Tällaisten riskien ennakointi ja hallinta on tärkeä osa tulevaisuuden metsänhoitoa.

Työpajoissa käyty keskustelu osoitti, että metsien monimuotoisuus on monella tavalla metsätalouden armoilla. Ristiriitojen ratkaisemiseksi on arvioitava uudelleen, miten ympäristöarvot saavat ansaitsemansa sijan metsätalouden käytännössä. Tässä yhteydessä ei voida sivuuttaa metsätalouden vesiensuojelua, jonka ratkaisemiseksi on metsiä hoidettava kokonaisina valuma-alueina.

Metsäluonto on muutenkin nuhraantumassa, mikä vähentää muun muassa luontomatkailun mahdollisuuksia. Puhtaat metsät ja vedet ovat osa Suomen tarvitsemaa vihreätä myönteisyyttä, jonka uskottiin vaikuttavan suuresti metsäalan kehitykseen tulevaisuudessa.

Kaiken takana on ihminen

Työpajoissa tunnistettujen mahdollisuuksien ja uhkien taustalla on aina ihminen, joka tarvitsee energia ja luonnonvaroja elääkseen ja luodakseen itselleen hyvinvointia. Metsien kasvu ja kehitys ovatkin tulevaisuudessa yhä kiinteämmin kytköksissä koko yhteiskunnan kehitykseen. Tämä luo uusia odotuksia metsien hoidon ja käytön suhteen.

Metsien hoidon ja käytön tulisi muuttua, jotta ne sopeutuisivat näihin odotuksiin. Usein ei ole kyse suurista muutoksista, mutta uuteen on aina vaikea sopeutua.

Työpajoissa nousikin tärkeäksi kysymykseksi se, miten ihmiset ja organisaatiot reagoivat muutostarpeisiin ja miten tarve muuttaa käytäntöjä voidaan toteuttaa eturistiriitojen leimaamassa toimintaympäristössä. Kriittinen muutoshalukkuus niin myönteisessä kuin kielteisessä mielessä on haaste metsiä koskevalle demokraattiselle päätöksenteolle, jota moniarvoistuva yhteiskunta tarvitsee entistä kipeämmin.

SEPPO KELLOMÄKI

Kirjoittaja on Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan professori. Hän johtaa Metsäalan tulevaisuusfoorumilla ryhmää, joka pohtii ympäristön vaikutuksia metsäsektorin tulevaisuuteen.